

Pasen

Pasen is het belangrijkste [christelijke feest](#) in het [liturgische jaar](#), volgend op de [Goede Week](#). [Christenen](#) vieren deze dag vanuit hun geloof dat [Jezus opgestaan is uit de dood](#), op de derde dag na zijn [kruisiging](#). Volgens huidige berekeningen heeft deze kruisiging plaatsgevonden tussen de jaren 26 en 36.

In de loop der jaren zijn veel non-religieuze culturele elementen toegevoegd aan het feest waardoor het een belangrijk [seculier](#) feest is geworden. Pasen duurt twee dagen en wordt gevierd op een zondag en maandag. Beide dagen worden wel afzonderlijk Eerste en Tweede Paasdag of [Paaszondag](#) en [Paasmaandag](#) genoemd.

Pasen heeft zijn oorsprong in het joodse [Pesach](#). Tijdens het [Eerste Concilie van Nicea](#) (325) zijn de data van beide feesten officieel ontkoppeld.^[1]

Het christelijke Pasen verwijst ook naar de vijftig dagen durende periode van het kerkelijke jaar vanaf het paasfeest tot [Pinksteren](#)^[2], gedurende welke de christenen hun jaarlijkse [paasplicht](#) mogen vervullen. De periode van het paasfeest tot [Hemelvaartsdag](#)^[3] duurt veertig dagen.

De paastijd en de christelijke liturgie daaromheen heeft door de eeuwen heen vele componisten geïnspireerd tot muzikale composities. In de Barokperiode viel vooral het werk van [Johann Sebastian Bach](#) op met de [Johannes-Passion](#), [Matthäus-Passion](#) en zijn [cantates](#). Voor de Eerste Paasdag bedacht Bach de cantate nr. 4 [Christ lag in Todesbanden](#). Voor de Tweede Paasdag schreef hij vervolgens de cantate nr. 6 [Bleib bei uns, denn es will Abend werden](#).

Voorchristelijke symboliek en oorsprong

Over de precieze oorsprong en viering is men het niet volledig eens. Er bestaan verschillende lentefeesten uit diverse culturen (zie [feesten en rituelen tijdens de lente](#)) die sterk op elkaar lijken en waaraan ook het christendom symbolen heeft ontleend. Daarom stellen sommigen dat Pasen eigenlijk een vrij recente feestdag is waarin al dan niet bewust oude symbolieken van de lentefeesten zijn opgenomen. Maar er zijn ook die zeggen dat de oorsprong meer algemeen is; als in een feest van de lente, waarbij het ontwaken van de natuur na de winter werd gevierd.^[bron?]

Zo'n lentefeest is in veel culturen en religies vaak ook ter ere van een [godin](#) van het leven en de vruchtbaarheid, die de natuur heeft doen ontwaken en vruchtbaar heeft gemaakt. Voor Noord-Europa menen sommigen dat het de godin [Ostara](#) betreft. Het is twijfelachtig of deze godin ooit bestaan heeft.

Zowel de naam Ostara (Oudengels: Eostre) als de Duitse en Engelse benaming voor pasen, "Ostern" en "Easter", zijn te herleiden tot het [Oergermaanse](#) woord voor het [oosten](#). Een ander gebruik zijn de [paasvuren](#). De ontstaansperiode hiervan is onbekend. De bedoeling van de vuren is het verjagen van de demonen van de winter. In het oosten van Nederland en het

aangrenzende westen van Duitsland, het woongebied van de [Saksen](#), is dit gebruik nog altijd een levendig onderdeel van Pasen.

De [paashaas](#) en [paaseieren](#) illustreren volgens sommige theorieën hoe voorchristelijke elementen opduiken in de christelijke [riten](#). Zo worden paaseieren opgehangen in de bomen, hetgeen een overblijfsel is van de [heilige-boom cultus](#) uit de [Germaanse](#) traditie. Deze symbolen ziet men ook in andere lentefeesten zoals [Beltane](#) en feesten van [regeneratie](#) die aanmerkelijk ouder zijn dan de christelijke versie, maar waar deze laatste wel op steunt. Zo is er ook de oude symboliek van de mythe van [Adonis](#), de jaarlijks stervende en herrijzende god, of zoon-gemaal van de [moedergodin](#).

Christendom

In de [christelijke](#) traditie is Pasen, of ook wel het paasfeest, het belangrijkste [liturgische](#) feest. Op [Goede Vrijdag](#), de vrijdag voor Pasen, herdenken christenen het lijden en de [kruisdood](#) van Jezus en met Pasen vieren zij zijn [opstanding](#), ook wel verrijzenis genoemd, uit de dood. Pasen behoort daarmee tot de traditie van de [zoenoffers](#), die draaien om de noodzaak van de dood voor het leven, de verzoening met het goddelijke en de spirituele ontwikkeling van de eigen ziel door beproeving.

Bijbelse geschiedenis

Volgens [Matteüs](#) 28:1-10, [Marcus](#) 16:1-13, [Lucas](#) 24:1-53 en [Johannes](#) 20:1-23.

Op [Witte Donderdag](#) is Jezus op de [Olijfberg](#) en wordt Hij verraden door [Judas Iskariot](#). Hierop wordt Hij gearresteerd door soldaten die in dienst waren van de hogepriester. De Joodse leiders wilden hem ter dood veroordelen, maar dat mocht alleen de Romeinse gouverneur, [Pontius Pilatus](#), doen. Pilatus verklaarde echter in het openbaar niets te zien waarom Jezus ter dood zou moeten worden veroordeeld. De aanklagers bleven echter aandringen. Ook verklaarden ze dat Jezus zich 'koning der Joden' noemde en dat dit al een veroordeling zou rechtvaardigen. Pilatus kon hier niet goed onderuit komen als hij moeilijkheden met de Romeinse keizer wilde vermijden. Hij kon nog maar een oplossing zien van dit dilemma: het was traditie dat ter gelegenheid van het joodse feest [Pesach](#) een veroordeelde misdadiger gratie kreeg en het volk mocht kiezen welke dat zou zijn. Pilatus gaf nu de keus tussen Jezus en een moordenaar, veronderstellend dat het volk *niet* een moordenaar zou vrijlaten. Opgehitst door de leiders koos het volk echter voor vrijlating van de moordenaar [Barabbas](#) in plaats van Jezus. Jezus werd door Pilatus veroordeeld tot de dood aan het kruis. Hij waste daarbij zijn handen 'in onschuld'. Jezus werd op [vrijdag](#) aan het kruis genageld, waar hij kort voor de joodse [sabbat](#), op de vooravond van het Pesach, stierf. Door Jozef van Arimathea wordt Jezus begraven, in een graf dicht bij Golgotha.

Heel vroeg op de zondagmorgen gaan er vrouwen naar het graf om het lichaam van Jezus te verzorgen. Ze vinden Hem daar echter niet, engelen vertellen hun dat Jezus is opgestaan. "Waarom zoekt u de levende onder de doden?" Kort daarop verschijnt Hij aan Maria van Magdalena. Daarop gaan de vrouwen naar de discipelen, die hen niet geloven. Toch gaan ze wel

bij het graf kijken, Johannes en Petrus voorop. Diezelfde dag verschijnt Jezus aan twee volgelingen die onderweg zijn naar [Emmaüs](#). Nadat Hij Zich aan hen geopenbaard heeft (bij het breken van het brood) haastten ze zich terug naar Jeruzalem om het de discipelen te vertellen. Terwijl ze hun verhaal aan het doen zijn, verschijnt Jezus in hun midden. Hij belooft hierbij de [Heilige Geest](#) te zenden en geeft ze de opdracht: "Zoals de Vader Mij heeft uitgezonden, zo zend Ik jullie uit."

Betekenis

Met de christelijke viering wordt, evenals met de [joodse viering](#), de uittocht uit Egypte (de [exodus](#)) herdacht, zij het [metaforisch](#) vanuit het werk van God in en door de persoon Jezus als christus, door christenen beschouwd als de [Zoon van God](#), de beloofde [Messias](#), de Verlosser. Hij wordt in het [Nieuwe Testament](#) het [paaslam](#) genoemd, dat zichzelf vrijwillig liet offeren voor de [verzoening](#) van [God](#) met de mensen. Dit duidt op de [symbolische](#) betekenis van het offerlam, dat volgens de Mozaïsche voorschriften ([Oude Testament](#), [Pentateuch](#)) en de tradities van de joodse godsdienst geofferd moest worden ter vergeving van [zonden](#). Met de voorstelling van Jezus als het [eeuwige](#) paaslam werd in geestelijke zin een 'nieuw verbond' tussen God en mens aangeboden, gebaseerd op de [genade](#), waarmee het oude verbond, gebaseerd op de wet, buiten werking kon worden gesteld. Wie in Hem gelooft, hoeft volgens de christelijke traditie niet meer 'onder de wet' te leven, maar valt 'onder de genade'. Deze begrippen en de verhoudingen tussen het een en ander zijn in onder meer de brieven van de apostel [Paulus](#) nader uitgewerkt.

Met het paasfeest wordt ook uitgezien naar de verwachte [wederkomst](#) van Jezus op aarde.

Ontstaansgeschiedenis

Pesach

De oorsprong van het christelijke paasfeest ligt in de [joodse traditie](#). Het joodse Pesach (in de christelijke liturgie *Pascha*) is nauw verbonden met de uittocht uit [Egypte](#), de [Exodus](#). De viering en herdenking hiervan werd volgens het Bijbelboek [Exodus](#) de avond voor de uittocht ingesteld en is de eeuwen door in verschillende vormen bewaard gebleven. Inherent is het herdenken van de grote daden van [God](#) aan het [volk Israël](#). Hierin ligt het idee van 'bevrijding' besloten. Dit geldt ook voor het christelijke paasfeest, zij het vanuit een andere invalshoek.

Pasen rond het begin van de jaartelling

In de tijd van Jezus was het Pesach, naast [het pinksterfeest](#) en het [Loofhuttenfeest](#) een van de drie belangrijke pelgrimsfeesten. Het was nauw verbonden met het *Massotfeest*; beide werden in feite als één feest gevierd. Van heinde en ver kwamen de mensen naar de tempel in Jeruzalem. De betekenis was nog altijd: herdenking van de bevrijding uit Egypte en hoop op de komende verlossing door de beloofde Messias.

Het [Laatste Avondmaal](#) van Jezus en zijn volgelingen, de discipelen, was volgens de Evangelieën een Pesachviering. Men trof de voorgeschreven voorbereidingen de avond ervoor, de viering

vond 's avonds plaats in Jeruzalem, er werd wijn gedronken, brood gegeten en een loflied gezongen, het [Halleel](#). De vereiste kruiden en het woord 'ongezuurd' (brood) worden niet genoemd, maar dat kan komen doordat de evangelienschrijvers niet per se volledig pretendeerden te zijn, bepaalde onderdelen *natuurlijk* aanwezig zijn dus niet genoemd hoeven worden, en men zich bij de verslagen kennelijk concentreerde op wat men voor de eerste christenen van die tijd van belang vond.

De eerste christenen

Ook de eerste christenen, waarvan de meesten Joden waren, bleven aan de joodse feesten deelnemen, ook aan het Pesach. Gaandeweg werd het voor de christenen een tijd van vooral vasten ter herdenking van Jezus' lijden en een nachtwake. Later is een scheiding tussen de feesten gekomen, alleen al door het instellen van verschillende data voor Pesach en Pasen (zie onder). De [quartodecimanen](#) hielden vast aan de oude manier van vaststellen van het paasfeest en werden daarom door de paus [geëxcommuniceerd](#). Daarnaast was er nog een stroming (de [montanisten](#) genoemd) die vond dat het christelijke Paasfeest gevierd moest worden op de eerste zondag na 5 april, en een stroming die meende dat het christelijke Pasen moest vallen op de eerste zondag na het joodse paasfeest. Omdat het feest daardoor ook vóór het begin van de lente kon vallen, werden de aanhangers van deze laatste stroming de [proto-paschieten](#) genoemd. Aan een vaste Paasdatum dacht amper iemand.

313 t/m de [Middeleeuwen](#)

Na [313](#), het jaar van de erkenning van het christendom door de Romeinse overheid met de afkondiging van het [Edict van Milaan](#) de zogeheten 'kerkvrede', kreeg het paasfeest een ander aanzien. Het werd nu voor pelgrims mogelijk om de gebeurtenissen van Pasen te vieren op de plek waar ze volgens het verhaal hadden plaatsgevonden, in en rond Jeruzalem. Een vroege (laat-vierde-eeuwse) getuige hiervan is het verslag van de pelgrim [Egeria](#). Dit werkte een 'historisering' van de Paasliturgie in de hand. In Jeruzalem werd deze verdeeld in losse gebeurtenissen die op losse dagen en verschillende plaatsen gebeurd zouden zijn. Het liturgische *Triduum Sacrum* werd ingevoerd:

1. [Witte Donderdag](#) (instelling van de Eucharistie en het priesterschap, begin van het lijden van Jezus)
2. [Goede Vrijdag](#) (lijden en sterven)
3. [Stille Zaterdag](#) of Paaszaterdag (grafrust)
4. [Paaszondag](#) (opstanding)

Na de Middeleeuwen

Van de Middeleeuwen tot halverwege de 20e eeuw werd de paaszondag min of meer apart gezien van de overige paasdagen. Het [Tweede Vaticaanse Concilie](#) herstelde de liturgische eenheid van het *Triduum*. Ook hersteld is de [paaswake](#), die in de nacht van zaterdag op zondag gehouden wordt. Deze was in de [reformatorische](#) traditie vrijwel onbekend, maar wordt de laatste decennia her en der gevierd, ook in [evangelische](#)- en [pinksterkringen](#).

Op het [4de Concilie van Lateranen](#) (1215 - 1216) te Rome werd bepaald dat christenen op zijn minst een maal per jaar en dan vooral op Pasen de eredienst moesten bijwonen en moesten [biechten](#). Dit impliceert dat, in tegenstelling tot wat veel mensen over de Middeleeuwen denken, voor dit concilie het niet gebruikelijk was dat iedere christen regelmatig naar de kerk ging.

De [rooms-katholieke Kerk](#) kent de traditie van de [Kruisweg](#), een uitbeelding van de lijdensgang van Jezus. Tijdens de paasdagen worden, met name in de rooms-katholieke streken, [passiespelen](#) uitgevoerd. Het bijwonen van uitvoeringen van [passiemuziek](#) van met name [Bach](#) is bij gelovigen, en overigens ook bij niet-gelovigen, een populaire vorm van paasviering.

Ook het [Carnaval](#), [Aswoensdag](#), de [Vastentijd](#) en [Palmpasen](#) zijn vanouds voorbereidingen voor de paasviering. In het Twentse stadje [Ootmarsum](#) wordt Pasen uitbundig gevierd met een optocht met zang door de "[poaskearls](#)", het zgn. "Vlöggele".

Het [concilie van Nicea](#) bepaalde in [325](#) dat Pasen moet worden gevierd op de zondag na de eerste [volle maan](#) in de [lente](#). In [1582](#) voerde [Paus Gregorius XIII](#) een kalenderhervorming door, die door de [Orthodoxe kerken](#) niet werd gevolgd. De Orthodoxe kerken, zoals de [Russisch-orthodoxe Kerk](#) (maar niet de Grieks-orthodoxe kerk), bleven de [Juliaanse kalender](#) volgen en niet de [gregoriaanse kalender](#) (zie de uitleg aldaar), waardoor het begin van de lente, en dus ook de paasdatum, op verschillende dagen valt. Om de zoveel jaar valt de paasdatum van de westerse kerken samen met die van de Orthodoxe kerken.

Als het begin van de lente op 20 maart valt, wordt in de westerse kerken, volgens de regel van het kerkelijke/ecclesiastische Pasen, 21 maart gehanteerd. Ook als de volle maan op 21 maart valt, wordt Pasen op de zondag na de eerste volle maan in de lente gevierd. Daardoor kan het christelijke paasfeest in de westelijke kerken in een periode van 35 dagen vallen, van [22 maart](#) tot en met [25 april](#).